

گردشگری در استان گیلان

دکتر اکبر قویدل - استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه تربیت معلم تهران

چکیده

گردشگری نه تنها عاملی برای تقویت فرهنگهاست، بلکه گامی است بسوی پیشرفت و تحول اقتصادی و اجتماعی که برای توسعه آن باید به معیارهای مربوطه یعنی عوامل طبیعی، رشد فرهنگی و تهیه طرحهای توسعه، توجه نمود. چون کشور ایران از دیرباز متکی به اقتصاد نفت بوده است، با احیاء و توسعه گردشگری می توان آنرا از اقتصاد تک محصولی بیرون آورد. در این رابطه باید از تمام امکانات، فضاها و مکانهای توریستی استفاده نمود. یکی از مکانهای با ارزش ایران، استان گیلان است که با داشتن موقعیت و زیباییهای طبیعی فراوان با فراهم نمودن امکانات اقامتی و رفاهی برای گردشگران می توان از آن بهره های فراوان گرفت.

واژگان کلیدی: توسعه گردشگری، رشد فرهنگی، تحولات اقتصادی، توان های محیطی، فراغت، امکانات رفاهی،

جاذبه های طبیعی

مقدمه

گردشگری عامل مهم برای تقویت فرهنگها و شناخت ملتهاست. در قرآن کریم آمده است: «قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ» (قرآن کریم - سوره عنكبوت، آیه ۲۰). ای پیامبر به مردم بگو که در زمین گردش کنند و ببینند که خداوند چگونه خلق را ایجاد کرده است. ملت هایی که فقط به گذشته تاریخی خود افتخار می کنند و کوشش برای ادامه بهروزی و پیروزی عهد باستان نمی کنند، نتیجه ای جز رکود و انحطاط، پیش روی نخواهند داشت (شکویی، ص ۵). باید همزمان با ترقیات کشورهای پیشرفته، گامهای بلند در راه ترقی و تعالی برداشت تا به تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دست یافت. در این راه دانشگاهها و دولتمردان رسالتی شگرف بعهده دارند تا با راه و روش صحیح و همگانی، با استفاده از دانش و تمدن جدید، ضمن پیشرفت همه جانبه، شرایط پیشرفت صنعت گردشگری را نیز به شیوه ای

درست و منطقی فراهم سازند. در پرتو شناخت چهره بهتر و برتر امروزین ایران و ایرانی است که فرهنگ تحول یافته جامعه کشور ما آنطور که باید برای گردشگران داخلی و خارجی روشن می‌گردد.

معیارهای مهم توسعه گردشگری

توسعه گردشگری نیاز به ارزیابی و معیارهایی دارد که با بررسی در مسائل شهری و اقتصادی و استفاده از شیوه‌های مناسب با زمان، مکان و برنامه‌های بکار گرفته شده از نظر میزان کارایی، مورد سنجش قرار گیرند. در کنار این معیارها، مدیریتی قوی و صحیح می‌تواند توسعه‌ای پایدار ایجاد نماید که کمترین اثر منفی را بر محیط‌زیست و فرهنگ اجتماعی داشته باشد. این معیارها عبارتند از:

۱- عوامل طبیعی

۲- عواملی که بر رشد فرهنگی شهر یا مناطق گردشگری تأثیر می‌گذارد.

۳- عواملی که مربوط به تمامی فرآیندهای تهیه طرحهای توسعه گردشگری می‌باشند (نوفرستی،

صص ۸-۹).

نقش گردشگری در توسعه اقتصادی کشورها

یکی از بخشهای مهم اقتصادی کشورها، جهانگردی است که سهم بسزایی در رشد و توسعه اقتصادی دارد. با افزایش حجم افزوده سرمایه‌گذاری در این قسمت و فعالیتهای همه جانبه‌ای که برای توسعه گردشگری بکار می‌رود، هر روز و بطور همه جانبه‌ای مورد پذیرش روز افزون مردم قرار می‌گیرد. این رشته از فعالیتهای نه تنها باعث سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش جهانگردی می‌شود (که مبالغ هنگفتی را می‌طلبد)، بلکه بیشتر دولتها نیز مقادیر زیادی از منابع انسانی و مالی خود را صرف این گونه درآمد ملی یعنی گردشگری نموده که تأثیر زیادی در رشد اقتصادی کشور داشته و کشور را از وابستگی اقتصادی به یک منبع درآمد، بدور می‌دارد. کشورهای خاورمیانه و ایران که دارای اقتصاد تک محصولی نفت هستند، بهتر است خود را از وابستگی به اینگونه اقتصاد متزلزل رهایی بخشند و بسوی رشد و تعالی گردشگری گامهای بلند و مفیدی بردارند. بطور مثال جهانگردی در اسپانیا نقش مهم و محرک در توسعه همه جانبه اقتصادی داشته و مردم این کشور در مدت کمتر از ۲۰ سال به رفاه مادی نسبتاً قابل ملاحظه‌ای دست یافته‌اند (دیباچی، ص ۵۲). لذا مشاهده می‌شود که جهانگردی دارای خاصیت ویژه‌ای است که می‌توان آن را نیروی محرکه توسعه اقتصادی در تمام کشورها بویژه کشورهای در حال توسعه دانست؛ چنانچه در سال ۱۳۷۱ با وجود محدودیتهایی که برای توریستها وجود داشت، تعداد ۲۷۵,۶۷۲ نفر از ایران دیدن کردند و درآمد حاصل از طریق این جهانگردان که عموماً از کشورهای «متوسط درآمد» بودند، برای کشور ما به ۱۲۰ میلیون دلار رسید (روزنامه همشهری، ص ۱۱).

گیلانگردی یا گردشگری در استان گیلان

سرزمین گیلان در طی قرون متمادی همچون مادری مهربان برای ساکنانش و میزبانی خوب و پذیرا برای هموطنانش بوده است و هر چه خداوند بوسیله طبیعت در اختیارش گذاشته، بدون چشمداشتی در اختیار

فرزندان خود (گیل و دیلم) قرار داده است. هر نقطه‌ای از گیلان تابلویی زیبا از طبیعت است. این سرزمین سحرانگیز، شادی و طراوت جاودانه خویش را با جوهر نیلی رنگ دریا و قلم کهنسال جنگل رقم زده است. گیلان، منطقه سرسبز و دل‌انگیز در شمال ایران، تکیه بر کوههای البرز زده و آب دریای خزر به پایش می‌ریزد. آبهای فراوان، زمینهای حاصلخیز، منابع طبیعی سرشار، کوههای پربرف، مراتع خرم و جلگه‌های با صفا، جنگلهای انبوه و مناظر شگفت‌انگیزش جلوه‌گاه شکوه و جلال طبیعت و نوازشگر روح خسته و تسلی بخش خاطرهای افسرده است. آنان که شوق و ذوق دیدار دارند و در این رهگذر گیلان را دیده‌اند، می‌دانند که شناخت گیلان در یک سفر چند روزه ممکن نیست و در گیلان باید گیلانگردی کرد تا با مظاهر و ارزشهای طبیعی و انسانی آن آشنا شد. رودها در گیلان به آرامش می‌رسند تا چه رسد به انسان که نیازمند آرامش و طالب راحت جان است.

استان گیلان از شمال به دریای خزر، از جنوب به کوههای سر به فلک کشیده البرز و از غرب به استانهای زنجان و اردبیل و از مشرق به استان مازندران محدود است. این سرزمین از رود آستارا در شمال، تا مرز جنوبی بخش عمارلو در حاشیه شاهرود در جنوب، به ترتیب بین ۳۶ درجه و ۳۶ دقیقه و ۳ ثانیه و ۳۸ درجه و ۲۷ دقیقه و ۷ ثانیه عرض شمالی در امتداد شمالغربی به جنوبشرقی کشیده شده و در جهت مداری، از قله مرتفع بغروداغ یا بکروداغ (دهستان کرگانرود جنوبی) در مغرب، تا مرزهای غربی استان مازندران در مشرق به ترتیب بین ۴۸ درجه و ۳۴ دقیقه و ۲۵ ثانیه و ۵۰ درجه و ۲۶ دقیقه و ۲۴ ثانیه طول شرقی گسترده شده است (اصلاح عربانی، ص ۵۵). این استان از طریق دریای خزر با کشور روسیه و جمهوریهای تازه استقلال یافته و جمهوری آذربایجان همسایه بوده و از همین طریق نیز با اروپا در ارتباط است. مساحت این استان ۱۴,۷۱۱ کیلومتر مربع و جمعیت آن طبق آمار سال ۱۳۷۰ بالغ بر ۲,۲۰۴,۴۰۷ نفر بوده است.

سابقه تاریخی

پیشینه تاریخی مردم گیلان به قوم کادوسیان یا گیل باز می‌گردد. گیلان در حقیقت به معنی سرزمین گیل بوده است که در قدیم، قسمت کوهستانی آنرا دیلم می‌نامیدند. یکی از خصلتهای پسندیده مردم این ناحیه، مهمان نوازی آنان است که گرمی و صفای آنان را هر تازه واردی لمس می‌کند.

آب و هوای استان گیلان بدلیل موقعیت خاص جغرافیایی آن که در میان کوهستان البرز و دریای خزر واقع شده، معتدل خزری است که در بهاران لذت بخش‌ترین آب و هوا را دارا می‌باشد. این استان بعلت بارندگی زیاد، دارای رودهای متعدد دائمی و پر آب است. دریای خزر با ۴۳۸,۰۰۰ کیلومتر مربع وسعت، بزرگترین دریاچه ایران است که در شمال این استان و کشور قرار دارد و ارتباط ایران با کشورهای اروپایی را از طریق رودخانه ولگا و دن در کشور روسیه برقرار می‌سازد.

استان گیلان بسیار حاصلخیز بوده و می‌توان گفت که این سرزمین منبع نعمت و برکت و یکی از ثروتمندترین استانهای ایران است. محصولات عمده آن برنج، چای، توتون، ابریشم، زیتون، فرآورده‌های حیوانی، تولید عسل و انواع چوبهای جنگلی است.

حصیربافی، گلیم، جاجیم، سرامیک‌سازی، بامبوفافی، چاروق دوزی، نمدمالی، خراطی، چادرشربافی و جوراب‌بافی از صنایع دستی مهم این استان بشمار می‌رود.

بعلت بارندگی فراوان و رطوبت بالا، این استان در مقایسه با دیگر استانهای کشور نتوانسته آثار قدیمی خود را حفظ نماید؛ با وجود این، آثار متعلق به اوایل هزاره اول قبل از میلاد در تپه‌های مارلیک (چراغعلی تپه) در شهرستان رودبار و پل خشتی شهرستان لنگرود و قلعه رودخان در ۲۰ کیلومتری جنوب شهرستان فومن را می‌توان مشاهده نمود.

شناخت فضاهای جغرافیایی جهانگردی استان گیلان

۱- رشت: شهر رشت با وسعتی بیش از ۵۰ کیلومتر مربع و بالغ بر ۳۶۳,۰۴۵ نفر جمعیت، مرکز استان گیلان و بزرگترین شهر کناره دریای خزر بشمار می‌رود. این شهر در جلگه گیلان و در حاشیه غربی دلتای سفید رود قرار گرفته است (چهره ایران، ص ۲۱۲).

شهر سرسبز و زیبای رشت در ۳۲۵ کیلومتری پایتخت قرار گرفته و مسیر تهران-رشت از شهرهای قزوین، رودبار واز کنار مهمترین سد کشور (سفید رود) می‌گذرد. همچنین فاصله آن تا مهمترین بندر استان (بندر انزلی) ۴۰ کیلومتر می‌باشد.

شهر رشت سابقه تاریخی کهنی دارد. نخستین بار در سال ۳۷۲ ه. ق نام آن در کتاب جغرافیای حدودالعالم دیده می‌شود و به ظن قوی، این شهر در زمان ساسانیان و قبل از اسلام وجود داشته است. در زمان شاه اسمعیل اول صفوی سرزمین گیلان به دو قسمت بیه پس (به مرکزیت رشت) و بیه پیش (به مرکزیت لاهیجان) تقسیم گردید. بطور کلی در زمان صفویان، رشت توسعه زیادی یافت. در زمان قاجاریه توسعه روابط روز افزون اقتصادی ایران با روسیه موجب گسترش بیشتر این شهر شد.

رشت دارای آب و هوای معتدل و مه آلود است و از مناطق پر باران ایران بشمار می‌رود؛ بطوریکه در سال ۱۳۷۱ مقدار باران سالیانه آن ۱۷۳۴ میلیمتر گزارش شده است. در فصل بهار، این شهر با سیزی و خرمی منحصر بفرد خود جلوه خاصی دارد و توجه هر علاقمند سیر و سفر را به خود جلب می‌کند. در حال حاضر شهر رشت دارای امکانات رفاهی و توریستی و جاذبه‌های فراوانی است (همان، ص ۲۱۳). در فصل تابستان و اوایل بهار (نوروز) عده کثیری از طریق فرودگاه رشت و یا از طریق راههای زمینی به این شهر سفر می‌نمایند. ارتباط زمینی رشت با اقصی نقاط کشور بوسیله سرویس‌های منظم تعاونیهای مسافری علاوه بر خط هوایی برقرار است. آثار تاریخی این شهر عبارتند از: مسجد صفی (مسجد سفید)، بقعه داناعلی، مسجد کاسه‌فروشان، مسجد حاج محمدخان، بقعه امام زاده هاشم (در ۳۰ کیلومتری رشت در مسیر رشت به رودبار)، مسجد جامع، امامزاده سیدابوجعفر و بقعه خواهر امام (اصلاح عربانی، ص ۴۶۷).

آرامگاه میرزا کوچک خان معروف به سردار جنگل، در جنوب شهر رشت در محله سلیمان داراب واقع است. مرقد این مرد بزرگ و مبارز خستگی‌ناپذیر تا قبل از انقلاب از نظر مردم دور نگاه داشته می‌شد؛ ولی پس از انقلاب، آرامگاه میرزا به طرز قابل توجه و شایسته‌ای که در خور شأن و مقام آن مرد بزرگ است، ساخته شد (همان، اصلاح عربانی).

۲- تالاب انزلی، ارزش سیاحتی و فراغتی و اهمیت اقتصادی آن: تالاب انزلی یکی از منابع اکولوژیک بسیار

غنی و ارزنده کشور است که از نظر اقتصادی، ارزش و اهمیت فراوان دارد. انواع فراوانی از ماهیان دریای خزر نظیر ماهی سفید، کفال، کولی، آزاد و غیره ... در آبهای شیرین ساحلی تالاب تخم‌ریزی می‌کنند. این تالاب بعلت دارا بودن گیاهان و انواع حیوانات آبی، امکان تغذیه مناسبی را برای ماهیان فراهم می‌سازد (همان، ص ۴۶۷).

آب شفاف و زلال تالاب که در نتیجه ته‌نشین شدن رسوبات محلول بوجود می‌آید، امکان دریافت نور و تابش آفتاب و همچنین داشتن گرمای مناسب، محیط اکولوژیکی بسته‌ای برای باز شدن و تکامل لارو ماهیان ایجاد می‌کند. محل تخم‌ریزی آبیان، محل تخم‌گذاری پرندگان، جایگاه پرندگان و ارزش چراگاهی حاشیه تالاب، بهره‌برداری از منابع گیاهی برای صنایع دستی، بهره‌برداری از رسوبات کف تالاب بعنوان کود و نیز اهمیت ارتباطی حمل و نقل و ارزش فراغتی و جهانگردی تالاب را نمی‌توان نادیده گرفت.

تالاب انزلی چشم‌انداز بدیع و جالب توجهی را داراست. تالاب نه تنها یک محیط دریاچه‌ای را عرضه می‌کند، بلکه در فصل بهار با رویش انواع گیاهان و گل‌های آبی بویژه چشم‌انداز رویش گل نیلوفر آبی، دیدگاه عظیمی را بوجود می‌آورد که می‌تواند هزاران نفر از مشتاقان طبیعت را بسوی خود جلب کند (همان، ص ۳۴۳).

براه انداختن بعضی از امکانات و تأسیسات مربوط به فعالیت‌های فراغتی در تالاب می‌تواند زمینه اشتغال فراوانی برای ساکنان کناره تالاب فراهم سازد. از دیگر نقاط دیدنی بندر انزلی، برج ساعت شهرداری مربوط به دوره قاجاریه است.

۳- مارلیک با سابقه تاریخی درخشان: در کرانه جنوبی سفید رود و نزدیک رودبار، دره زیبای بنام گوهر رود وجود دارد که بعلت حاصلخیزی خاک، ملایمت آب و هوا و رطوبت و بارندگی کافی از بهترین مناطق رحمت آباد رودبار محسوب می‌شود (همان، ص ۴۷۳).

انواع گل و گیاهان وحشی که سطح دره را پوشانده و نیز نيزارهایی که در دو طرف رودخانه بوجود آمده، بر زیبایی و طراوت آن می‌افزاید. در دره گوهر رود تپه‌های بزرگ و کوچکی دیده می‌شود که مربوط به دوره‌های باستانی است و تپه مارلیک یکی از قدیمی‌ترین آنهاست. این تپه در محل، «چراغعلی تپه» نامیده می‌شود. تپه‌های باستانی گوهر رود از جمله مارلیک، بقایای تمدن باستانی فراموش شده‌ای را در دل خود مدفون کرده‌اند. از میان این تپه‌ها، پنج تپه از همه مهمتر و غنی‌تر بنظر می‌رسند که عبارتند از: مارلیک، زینب بیجار، دوربیجار، پیلقلعه و جازم کول که محل سکونت اقوام باستانی بوده‌اند.

از تپه مارلیک در مدتی کمتر از دو روز حفر گمانه آزمایشی، آثار گرانها و کم نظیری کشف شد که از آن جمله دو عدد مجسمه کوچک گاو مفرغی، دو عدد مهر استوانه‌ای، چهارده دگمه طلا و آثار دیگر است، در مراحل اولیه حفاری آثار ساختمانهای چهاردیواری ظاهر شد که حدود پنج متر در شش متر مساحت داشت و احتمال داده می‌شد که آرامگاه یا معبد باشد. آثار بدست آمده در آن مربوط به اواخر هزاره دوم و اوایل هزاره اول قبل از میلاد مسیح بوده است.

در این منطقه از گیلان، ساکنان آن به هنر خط، نقاشی و حکاکی با درجه پیشرفته و قابل توجه آشنا بوده و حداقل در بیش از سه هزار سال پیش، به خط و مواد در مرحله تکامل آن آشنائی داشته‌اند.

۴- لاهیجان: یکی از زیباترین شهرهای استان گیلان است که ارزش فراوان توریستی، تاریخی و اقتصادی دارد. در این شهر خوش منظر با لطافت هوای دلنشین، آثار تاریخی و مذهبی فراوانی وجود دارد که بنوبه خود می‌تواند نظر بسیاری از طالبان و آموزندگان علم و دانش را به خود جذب کند که بترتیب عبارتند از:

الف - آرامگاه کاشف السلطنه

مرحوم حاجی محمد میرزا (معروف به کاشف السلطنه) بنیانگذار کشت چای در ایران است. او پس از اینکه در سال ۱۳۱۴ قمری بعنوان ژنرال کنسول ایران به هندوستان رفت و به آموزش فن چایکاری و تهیه چای پرداخت و در بازگشت از هندوستان بذر و نهال چای را با خود به همراه آورد، با کوشش بسیار آن را در لاهیجان کاشت. امروز از برکت ابتکار و تلاش اوست که هزاران چایکار گیلانی با کشت این محصول با ارزش، زندگی خود را تأمین می‌کنند. وی در سال ۱۳۰۸ شمسی هنگامی که از چین و ژاپن برمی‌گشت، در راه بوشهر در یک حادثه رانندگی کشته شد. آرامگاه وی در شهر لاهیجان بر فراز تپه‌ای مشرف به باغهای چای که بیجار نامیده می‌شود، بنا شده است (همان، ص ۴۶۷).

ب - بقعه چهار پادشاه

بقعه چهار پادشاه شامل ایوان بزرگ و دو در ورودی بداخل آرامگاه می‌باشد. ساختمان قدیمی و اصلی این بنا طبق مستندات محل و تاریخ سنگهای قبر و ضریح مرقده، بنظر می‌رسد که متعلق به پیش از قرن هفتم هجری قمری باشد. در حال حاضر در این بقعه تاریخی سه تن از سادات کیا در سه آرامگاه مجزا از یکدیگر بنام آرامگاه سید خورکیا، سید رضا و سید رضی کیا مدفونند. ضمناً چنانچه از نام بقعه مستفاد می‌شود، باید قبر دیگری هم از خاندان سادات کیا در این بقعه بنام سید علی باشد (تاریخ در اصلی بقعه ۷۶۱ هجری قمری است).

ج - بقعه شیخانور و آرامگاه شیخ زاهد گیلانی

در سه کیلومتری شهر لاهیجان و بین راه لنگرود، بقعه هرمی شکلی در کنار جاده و بر فراز مزارع چای و جنگلی سرسبز نمایان است؛ این بقعه که از دور بنای زیبا و مطبقی دیده می‌شود، مدفن و آرامگاه شیخ زاهد گیلانی معلم و پیشوای روحانی شیخ صفی‌الدین اسحق اردبیلی جد بزرگ صفویان است. در این مکان آرامگاه غلام شیخ نیز وجود دارد که بنام مقبره شیخ زاهد هم خوانده می‌شود. تاریخ حک شده بر روی صندوق چوبی و قدیمی مزار شیخ زاهد، سال ۸۲۲ هجری قمری است.

د - بقعه میرشمس‌الدین

این بقعه که در شهر لاهیجان واقع شده، مقبر شیخ شمس‌الدین است که از معارف زمان شاه اسمعیل صفوی می‌باشد. ساختمان آن دارای پوشش سفالی است و تاریخ حک شده بر روی مرقده ۱۰۱۷ هجری قمری می‌باشد.

۵- آستانه اشرفیه: شهری که امروزه آستانه اشرفیه نام دارد، آرامگاه حضرت سید جلال‌الدین اشرف، فرزند حضرت موسی بن جعفر (ع) هفتمین امام شیعیان است. وی که در اوایل قرن چهارم هجری می‌زیست، شجاعت و دلاوری را همراه با زهد و تقوی از جد بزرگوار خود حضرت علی علیه السلام به ارث برده بود و به همین جهت مزار او مورد احترام و تقدیس و زیارتگاه مردم گیلان است. آستانه اشرفیه قبلاً «کوچان» نام داشته است (همان، اصلاح عربانی). کوچان آبادی گمنامی بود که از برکت وجود حضرت سید جلال‌الدین اشرف به شهرستان تبدیل

گردید و اکنون به آستانه اشرفیه معروف شده است.

۶- سد سفیدرود: یکی از مراکز مهم توریستی در استان گیلان، سد سفید رود یا سد منجیل است. این سد با گنجایش ۱۲۰۰ میلیون متر مکعب آب، یکی از سدهای پادیردار مهم جهان است که ارتفاع آن از کف ۱۰۶ متر و طول تاج آن ۴۲۵ متر می‌باشد. ساختمان سد به سال ۱۳۳۶ آغاز و در سال ۱۳۴۰ پایان یافته است. آب مهار شده سالانه سد ۳۱۲۰ میلیون متر مکعب است و در حدود ۲۴۰،۰۰۰ هکتار سطح زیر کشت دارد. از این سد و اطراف آن بعنوان یک مرکز تفریحی و ورزشی و از دریاچه سد برای اسکی روی آب و قایقرانی و نیز با ایجاد جزیره مصنوعی از مکانهای تفریحی درون دریاچه می‌توان استفاده قابل ملاحظه‌ای نمود.

۷- قلعه رودخان: در بیست کیلومتری فومن و روی قله کوه، قلعه‌ای عظیم مشاهده می‌شود که از نظر استحکام و عظمت در میان قلاع قدیمی کم نظیر است. مولف کتاب «از آستارا تا استرآباد» این قلعه را سومین بنا از بناهای عجیب گیلان می‌داند. اسم واقعی این قلعه روشن نیست؛ میرزا ابراهیم در سفرنامه خود تحت عنوان «استرآباد مازندران و گیلان» آنرا صلصال می‌نامد، رایینو در کتاب خود «ولایات دارالمرز» از آن بنام سلسله یاد می‌کند و احتمال می‌رود که تحریف مزبور در تداول عامه رخ داده و موجب شده باشد که اکنون قلعه رودخان را «سکار» بنامند. این قلعه مربوط به دوره سلجوقی است.

۸- ماسوله: شهرک زیبای ماسوله در ۶۱ کیلومتری رشت و در ارتفاع ۱۱۶۰ متری در میانکوه‌های طالش شاه (در شمال) و ماسوله (در شرق) قرار گرفته است. از مغرب به خلخال می‌رسد و از جنوب با پشتکوه خمسه هم مرز است. این شهرک بر دامنه پر شیب کوه بنا شده و رود کوچکی بنام ماسوله رودخان از آن می‌گذرد. ماسوله بعلت برخورداری از طبیعت بکر و دست نخورده، هوای مطلوب کوهستانی، جنگل و آبهای فراوان و نیز سبک معماری خاص، توجه هر تازه واردی را بخود جلب می‌کند. چون در این شهرک زمین مسطح و هموار وجود ندارد، بام خانه یکی حیاط خانه دیگری است و کوچه‌ها و معابر آن پله‌ای است. این شهرک دارای صنایع دستی فراوانی است.

۹- هرزویل: یکی از روستاهای استثنایی ایران هرزویل است که دارای ویژگیهای چندی است. طول عمر آن طبق مدارک معتبر از ۱۰۰۰ سال تجاوز می‌کند. این روستا در نزدیکی شهر منجیل قرار گرفته است. ناصر خسرو شاعر و نویسنده نامدار ایرانی به این روستا سفر نموده و از آن در سفرنامه خود یاد کرده است. در این روستا درخت سروی وجود دارد که متجاوز از ۱۰۰۰ سال عمر دارد. این درخت سالیانه بسیاری از مردم را به تماشای خود جلب می‌کند. هرزویل محل زندگی فرانسویانی بوده است که بیش از ده سال یعنی از شروع تا پایان ساخت سد منجیل در آن می‌زیستند.

توانهای محیطی و پذیرش گردشگران

الف - تأسیسات و خدمات توریستی در گیلان:

وجود جاذبه‌های جهانگردی در یک منطقه، شرط لازم برای فعالیتهای مربوط به آن است؛ اما کافی نیست. شرط کافی برای آن، وجود تأسیسات و خدمات رفاهی است که در کنار سایر جاذبه‌ها بتواند نیازهای مسافران را در حد مطلوب برآورده سازد. تأسیسات اقامتی عمدتاً عبارتند از: هتل‌ها، مهمانخانه‌ها، اردوگاههای جهانگردی، پانسیونها و هتل‌ها، تأسیسات پذیرایی و نیز رستورانها، دکه‌های اغذیه‌فروشی، کافه‌ها و قهوه‌خانه‌ها و نظایر آنها. در کنار این تأسیسات یک سلسله فعالیتهای خدماتی وجود دارند که غیر مستقیم در خدمت جهانگردی قرار می‌گیرد. این خدمات عبارتند از: پمپ‌های بنزین، تعمیرگاههای اتومبیل، فرودگاهها، ترمینالهای مسافری، آژانسهای مسافری، آژانسهای مسافرتی، مراکز خرید، دفاتر راهنمای جهانگردی، بروشورهای اطلاعاتی اورژانس، خدمات درمانی و بهداشت، مراقبتهای ایمنی و بسیاری دیگر از خدمات جنبی مورد نیاز. گیلان هر چند جاذبه‌های جهانگردی متنوع و فراوانی دارد، لیکن از نظر تأسیسات و خدمات جهانگردی نسبتاً ضعیف است.

۱- هتل‌ها و مهمانخانه‌ها

براساس آمار سال ۱۳۶۸ دفتر ایرانگردی و جهانگردی، مجموعاً ۱۴ هتل درجه‌بندی شده در گیلان فعالیت دارند که از یک تا چهار ستاره‌اند. این هتل‌ها غیر از مسافرخانه‌هایی هستند که در شهرهای بزرگ و کوچک گیلان وجود دارند. مشتریان مسافرخانه‌ها عموماً کسانی هستند که یا برای مقاصد غیر جهانگردی به گیلان سفر می‌کنند و یا به سبب خالی نبودن اتاق در مهمانخانه‌های درجه‌بندی شده، ناگزیر به اقامت در این مسافرخانه‌ها شده‌اند. حدود نیمی از تأسیسات اقامتی استان در شهر رشت قرار دارد و تقریباً ۳۰ درصد در بندر انزلی متمرکز هستند. بدین ترتیب دو شهر رشت و بندر انزلی محل اقامت بسیاری از مسافرانی هستند که به گیلان می‌روند.

توزیع مهمانخانه‌های درجه‌بندی شده استان برحسب شهرستان

فهرست مهمانخانه‌ها براساس آخرین اطلاعات اداره کل ارشاد گیلان^(۱)

نام مهمانخانه	سازمان اداره کننده	شهر	تعداد تخت
کادوس	بانک صنعت و معدن	رشت	۲۰۲
اردیبهشت	خصوصی	رشت	۶۴
پردیس	خصوصی	رشت	۵۶
کیوان	خصوصی	رشت	۵۰
پامچال	خصوصی	رشت	۲۸
ولی عصر	خصوصی	رشت	۲۸
سفیدکنار	بنیاد شهید	بندر انزلی	۲۰۲
هتل بزرگ	دادگاه انقلاب	انزلی	۱۵۲
ایران	دادگاه انقلاب	انزلی	۷۶

۴۴	لاهیجان	اداره ارشاد	مهمانسرا
۴۴	لاهیجان	سازمان تأمین اجتماعی	فجر
۷۰	آستارا	اداره ارشاد	مهمانسرا
۴۰	ماسوله	خصوصی	ماسوله
۲۴	بندر انزلی	خصوصی	خزر ویلا

۲- مسافرخانه‌ها

به مهمانخانه‌های درجه‌بندی شده باید تعداد ۵۲ مسافرخانه را که در لیست نشریات اداره ارشاد از آنها نام برده شده، اضافه کرد. این مسافرخانه‌ها فاقد درجه‌بندی هستند و بترتیب عبارتند از:

شهر	تعداد مسافرخانه	شهر	تعداد مسافرخانه
رشت	۲۲	لنگرود	۳
انزلی	۷	منجیل	۱
تالش	۶	رودسر	۱
آستارا	۵	رودبار	۲
لاهیجان	۴	لوشان	۱

۳- اردوگاههای جهانگردی

زمانیکه سیل مسافری داخلی از استانهای مختلف برای استراحت و گذران اوقات فراغت بسوی گیلان سرازیر می‌شدند، مقامات مسئول وقت بخاطر عدم سرمایه‌گذاری بخش خصوصی (اواخر سالهای ۱۳۴۰) اقدام به احداث اردوگاههای جمعی در خارج از بندر انزلی و لاهیجان نمودند که این امکانات عبارتند از:

۱-۳- اردوگاههای غرب بندرانزلی

این اردوگاهها در ۱۰ کیلومتری غرب انزلی و در مسیر جاده انزلی و تالش قرار دارند که مساحت کل محوطه آن ۱۹ هکتار است. عملیات ساختمانی اردوگاهها از سال ۱۳۴۸ شروع شد و تأسیسات آن شامل ۷۶ سکوی بتونی برای نصب چادر، ۴۰ ویلا، ۴۵ اتاقک بلوکی، ۵ انبار، یک اتاق نگهبانی، یک ساختمان مرکزی اداری، ۵ اتاق مخصوص کارگران با ۵ دستگاه دوش و آبریزگاه (مخصوص کارگران)، یک رستوران عمومی بصورت سلف سرویس، یک آشپزخانه مجهز، ۴۸ دستگاه دوش گرم و سرد و ۴۰ دستگاه توالت عمومی است. پس از شروع جنگ تحمیلی، این اردوگاه در اختیار بنیاد امور جنگزدگان قرار گرفت و مهاجرین جنگی در آن اسکان یافتند.

۲-۳- مجتمع جهانگردی چاف در چمخاله

در ۱۵ کیلومتری شرق لنگرود و در کنار مصب رودخانه لنگرود، مجتمع جهانگردی چاف قرار دارد. مرحله اول ساختمانی این مجتمع که دارای ۱۱۰ هکتار مساحت می‌باشد، در ۴۰ هکتار زمین انجام یافته است. کل زیربنای ساختمان آن ۲۲,۰۰۰ مترمربع است. در مجتمع چاف ۸۰ سکوی بتونی برای چادر، ۴۱ دستگاه ویلا، ۳۰

بنگالو، ۳۰ متل، ۲ بلوک آپارتمانی و نیز واحدهای مسکونی برای مدیر و کارکنان و کارگران، یک ساختمان اداری، یک رستوران بزرگ، سینما، استخر شنا، تأسیسات ورزشی، یک درمانگاه و تعدادی انبار ساخته شده است (همان، اصلاح عربانی، ص ۴۷۸).

۳-۳- اردوگاه پلاژ نمونه

در ۶ کیلومتری جاده انزلی به تالش در محلی نزدیک به روستای بشم، اردوگاه پلاژ نمونه قرار دارد که دارای ۲۲۵ سکوی بتونی برای چادر، ۲۲ دستگاه ویلایی، ۴۴ اتاق، ۲۰ دستگاه کلبه چوبی و بتونی، ۱۵ دستگاه ساختمان با سرویس بهداشتی و یک محوطه پارکینگ است. مساحت این اردوگاه ۷/۶ هکتار بوده و از شروع جنگ تحمیلی در اختیار بنیاد امور جنگزدگان قرار گرفت.

۳-۴- اردوگاه کپورچال

در ۲۰ کیلومتری غرب انزلی و در مسیر جاده تالش، اردوگاه کپورچال قرار دارد که عملیات ساختمانی آن در سال ۱۳۵۳ به پایان رسیده و دارای ۵۰ کلبه سیمانی و چوبی و یک رستوران است. این اردوگاه نیز هنگام وقوع جنگ تحمیلی در اختیار ستاد پشتیبانی جنگ قرار گرفت.

توریستی که به گیلان سفر می‌کند، قدر مسلم به تأسیسات استاندارد توجه دارد. این تأسیسات که لازم است در اردوگاههای جهانگردی متمرکز باشد، در شهرهای استان گیلان موجود نیست؛ درحالیکه با هزینه‌ای اندک می‌توان اتاقهای توری مسقف به بنگالوهای ساده و کلبه‌های چوبی را همراه با سرویس‌های عمومی و نیز خدمات ساده تهیه و در اختیار مسافران قرار داد، چنانچه این امر از اولویتهای مهم سیاست جهانگردی در استان گیلان محسوب می‌گردد.

میزان سالیانه توریسم در استان گیلان

سالانه بیش از ۱۸۰،۰۰۰ مسافر در هتل‌های درجه‌بندی شده گیلان پذیرایی می‌شوند. بغیر از این، مسافران زیادی نیز هستند که در مسافرخانه‌ها یا پانسیون‌های خانوادگی و یا نزد اقوام و آشنایان و حتی در فضاهای باز، اوقات فراغت خود را بویژه در تابستانها می‌گذرانند. بطور متوسط در هتل‌های گیلان مدت اقامت مسافران حدود ۲ روز است که بنا به محاسبه، سالانه حدود ۳۶۰،۰۰۰ نفر در هتل‌های گیلان اقامت می‌کنند. طبیعی است، مبالغ زیادی بویژه با بالا رفتن هزینه‌های جاری هتل‌ها بعنوان در آمد از مسافران کسب می‌گردد و اگر فقط هزینه‌های مربوط به خدمات و غذا را بطور متوسط تا ۲۰،۰۰۰ ریال در نظر بگیریم، با ۳۶۰،۰۰۰ نفر مبلغ ۷،۲۰۰،۰۰۰،۰۰۰ میلیارد ریال نیز به غیر از هزینه خواب و استراحت، بوسیله مسافران در گیلان خرج می‌شود. این امر بنوبه خود می‌تواند موجب کسب درآمد قابل توجهی برای گیلان باشد و لذا باید به توسعه همه جانبه صنعت توریسم در آن منطقه اقدام نمود.

نتیجه‌گیری

چنانچه می‌دانیم، یکی از انگیزه‌های اصلی سفر به گیلان، سواحل دریای خزر، طبیعت زیبا و نیز تسهیلات و امکانات رفاهی موجود مکانهای اقامتی است که گردشگران را به قصد استراحت، سیر و سیاحت، فراغت و

تفریح به خود جذب می‌کند. اگرچه گیلان دارای جاذبه‌های جهانگردی است، ولی مهمترین این جاذبه‌ها همان جاذبه‌های طبیعی است که بخش‌های قابل توجهی از آن هنوز بعلت فقدان امکانات رفاهی، کاملاً مورد استفاده قرار نگرفته و یا تاکنون شناخته نشده است. دریا، جنگل و سرسبزی نواحی مختلف گیلان مهمترین جاذبه توریستی این منطقه هستند. با وجود داشتن جاذبه‌های فرهنگی قوی، تنها بخش محدودی از مسافران با انگیزه فرهنگی راهی گیلان می‌شوند. فقط طی سالهای گذشته، گروهی از مسافران از طریق تورهای سازمان یافته به زیباییهای فرهنگی و تاریخی گیلان، ماسوله، لاهیجان و آستارا پی برده‌اند.

اگر چه سالانه بیش از ۱۸۰,۰۰۰ توریست از گیلان دیدار می‌کنند که این خود رقم قابل ملاحظه‌ای نیست، ولی این رقم نشان می‌دهد که گیلان یکی از مراکز جهانگردی و ایرانگردی است. از طرفی اختصاصی شدن سواحل مازندران خود عاملی برای گرایش طبقات عادی مردم بسوی گیلان شده، چون ویلاهای اختصاصی در مازندران فضای حیاتی ساحل و جنگل و درخت زار را محدود و عموم را از آن محروم گردانیده است. خوشبختانه این روند در گیلان چندان عمومیت ندارد. سرانجام باید گفت، مهمترین چیزی که می‌توان روی آن تأکید کرد، توسعه شبکه زیربنایی در نواحی کوهپایه‌ای و تأثیر احداث واحدهای پذیرایی در این نواحی بر اشاعه توریسم بیلاقی و تفریحی است که مشتاقان فراوانی دارد و در آینده به تعداد این مشتاقان به میزان قابل توجهی افزوده خواهد شد.

LEGEND		علامت قرار داده
CENTER OF PROVINCE	■	مرکز استان
CITY	⊙	شهر
TOWN	⊙	بخش
VILLAGE	•	روستا
PROVINCE BOUNDARY	---	مرز استان
ASPHALTED ROAD 1ST CAT	————	جاده آسفالت درجه یک
ASPHALTED ROAD 2ND CAT	————	جاده آسفالت درجه دو
GRAVELLED ROAD	---	جاده سبزه
JEEP ROAD	---	جاده خاکی خودرو
RIVER	~~~~~	رودخانه
FILLING STATION	⊕	بنگاه بنزین
AIR PORT	✈	فرودگاه
ARCHAEOLOGICAL MONUMENTS	⊕	آثار تاریخی و باستانی
HOSPITAL	⊕	بیمارستان
CULTURE AND ISLAMIC GUIDANCE OFFICES	⊕	ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی
TOURIST ATTRACTIONS	⊕	مراکز تفریحی
FISHING PORT	⊕	مراکز ماهیگیری
COMMERCIAL PORT	⊕	سایر مراکز تجاری
HOTEL	⊕	هتل
BEACH	↑	پلاژ
		خروج بنام پلی برده

نقشه سیاحتی استان گیلان

منابع و مأخذ:

- ۱- قویدل، اکبر، جزوه منابع و مأخذ جغرافیایی، دانشگاه تربیت معلم تهران، ۱۳۷۶.
- ۲- قویدل، اکبر، جزوه تاریخی ایران، دانشگاه تربیت معلم تهران، ۱۳۷۱.
- ۳- چهره ایران، راهنمای سیاحتی و مسافرتی، گیتاشناسی، نوروز ۱۳۷۴.
- ۴- رشد آموزش جغرافیا، تهران، تابستان ۱۳۷۷.
- ۵- دیبائی، پرویز، شناخت جهانگردی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ۱۳۷۱.
- ۶- نوربخش، مسعود، کتاب مسافران تاریخ (مروری بر تاریخچه سفر و سیاحتگری در ایران)، چاپ اول، ۱۳۶۴.
- ۷- اصلاح عربانی، ابراهیم، کتاب گیلان (۳ جلدی) گروه پژوهشگران، بهار ۱۳۶۸.
- ۸- نوفرستی، عبدالرضا، مدیریت محیط زیست (پایان نامه کارشناسی ارشد)، ۱۳۷۶.
- ۹- شکوئی، حسین، مقدمه‌ای بر جغرافیای جهانگردی، تبریز، فروردین ۱۳۵۴.
- ۱۰- روزنامه همشهری، هشتم تیرماه ۱۳۷۷، ص ۱۱.

